

**MAPIRANJE PROSTOROV MODERNISTIČNIH MEST V KONTEKSTU NAČEL
CIAM-OVE ATENSKE LISTINE**
**MAPPING THE SPACES OF MODERNIST CITIES WITHIN THE CONTEXT
OF CIAM'S ATHENS CHARTER**

Zbornik prispevkov mednarodne konference projekta
*Mapiranje urbanih prostorov slovenskih mest v
zgodovinskem okviru: Nova Gorica in njeni konteksti*

Proceedings of the international conference of the project
*Mapping the Urban Spaces of Slovenian Cities from the
Historical Perspective: Modernism in Nova Gorica and its
Contexts*

Nova Gorica, 11.-13. marec 2020 / Nova Gorica, March 11-13, 2020

Uredili / Edited by: Katarina Mohar, Barbara Vodopivec

MAPIRANJE PROSTOROV MODERNISTIČNIH MEST V KONTEKSTU NAČEL CIAM-OVE ATENSKÉ LISTINE
Zbornik prispevkov mednarodne konference

MAPPING THE SPACES OF MODERNIST CITIES WITHIN THE CONTEXT OF CIAM'S ATHENS CHARTER
Proceedings of the International Conference

Uredili / Edited by
Katarina Mohar, Barbara Vodopivec

Oblikovanje in postavitev / Design and layout
Andrej Furlan

Oblikovanje naslovnice / Cover design
Nejc Bernik

Prevodi povzetkov / Translations of summaries
Manuela Dajko, Nika Vaupotič, Amy Anne Kennedy

Izdajatelj / Issued by
ZRC SAZU, Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta / ZRC SAZU, France Stele Institute of Art History
Zanj / Represented by
Mija Oter Gorenčič

Založnik / Published by
Založba ZRC
Zanjo / Represented by
Oto Luthar
Vodja založbe / Head of Publishing House
Aleš Pogačnik

Prva e-izdaja
Ljubljana 2020

Izid publikacije je financirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

Publikacija je nastala v okviru aplikativnega projekta *Mapiranje urbanih prostorov slovenskih mest v zgodovinskem okviru: Nova Gorica in njeni konteksti (L6-8262)*, ki ga sofinancirajo Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije, Mestna občina Nova Gorica in Slovenska akademija znanosti in umetnosti, in v okviru raziskovalnega programa *Slovenska umetnostna identiteta v evropskem okviru (P6-0061)*.

© 2020, ZRC SAZU, Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta, Založba ZRC

DOI: <https://doi.org/10.3986/9789610504344>

arrrs
JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
REPUBLIKE SLOVENIJE

A topographic map of Kazalo, showing contour lines and building footprints. A thick black diagonal bar runs from the bottom-left towards the top-right, partially obscuring the map. The text 'KAZALO TABLE OF CONTENTS' is written in red, bold, uppercase letters, following the angle of the black bar.

KAZALO
TABLE OF CONTENTS

Zapuščina prve svetovne vojne in identiteta Nove Gorice

Barbara VODOPIVEC

Pri razmislekih o zapuščini prve svetovne vojne in njeni prisotnosti oz. odsotnosti v identiteti Nove Gorice izhajamo iz vprašanja, zakaj v samem mestu ni spominskega obeležja prvi svetovni vojni, kljub temu, da je ta močno zaznamovala prostor, kamor je bilo mesto umeščeno. Ne glede na to, da sta zaledje in okolica Nove Gorice posejana s pomniki vojne, je to dejstvo zanimivo in odpira vrsto vprašanj identitete mesta od njegovega nastanka do danes.

V *Registru nepremične kulturne dediščine* pod geslom »prva svetovna vojna« zabeležimo 311 zadetkov,¹ medtem ko raziskovalna naloga študentov Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani iz leta 2018 obravnava 64 spomenikov tej vojni, razpršenih po celotnem ozemlju Slovenije,² Vili Prinčič pa v topografskem pregledu spomenikov prve svetovne vojne, osredotočenem na območje in zaledje Soške fronte, predstavlja 54 spomenikov, obeležij in drugih spominskih objektov.³ Pregled lokacij teh spomenikov pokaže, da se številni nahajajo v zaledju in okolici mesta Nove Gorice, v samem mestu pa spomenika ali spominskega obeležja prvi svetovni vojni ne najdemo. Zakaj je temu tako?

V prispevku iščemo odgovore na to vprašanje in pri tem razmišljamo, da je Nova Gorica, ki v zasnovi in prvih fazah izgradnje velja za modernistično mesto, v času nastanka modernistična tudi v odnosu do identitete mesta in prostora in s tem tudi do njune zgodovine. Najprej pokažemo, da se pri tem odnosu modernizem ujema z ideološkimi izhodišči novega socialističnega režima, nato pa na analizi primera spomina na prvo svetovno vojno v prostoru Nove Gorice in s pomočjo historičnega razvoja, predvsem po letu 1991, sledimo tranziciji (pre) oblikovanja identitete, ki temelji na obujanju zavedanja o povezanosti mesta, širšega prostora in zaledja Nove Gorice ter njihove zgodovine. Zavedamo se, da predstavljamo »pogled od zunaj«, kar pa razumemo kot priložnost za vzpostavitev distance do predmeta obravnave,

1 *Register nepremične kulturne dediščine*, <https://gisportal.gov.si/portal/apps/webappviewer/index.html?id=df5b0c8a300145fda417eda6b0c2b52b> (dostop 3. marec 2020).

2 *Spomeniki prve svetovne vojne. Raziskovalna naloga študentov pri predmetu Socialni spomin in kulturna dediščina* (ur. Anja Moric), Ljubljana 2018.

3 Vili PRINČIČ, *Neme priče vojnih grozot 1915–1918*, Trst 2018.

nikakor pa s tem ne zanikamo oz. zmanjšujemo dejstva, da so lahko nosilci identitete prostora le in zgolj njegovi prebivalci.

Raziskovalci začetkov izgradnje Nove Gorice navajajo, da je bila odločitev o gradnji novega mesta izrazito politični projekt, katerega rezultat bo »socialistično izložbeno okno za kapitalistični svet onstran meje,«⁴ četudi je odločitev hkrati sledila tudi potrebi po vzpostavitvi novega upravnega, kulturnega, šolskega in gospodarskega središča od Gorice odrezanega zaledja.⁵ Dokumenti o nastanku Nove Gorice pričajo tudi o tem, da je bil eden od temeljnih namenov politične odločitve o izgradnji novega mesta tik ob meji tudi kljubovanje nepravilni odločitvi Pariške mirovne konference. Poleg tega iz literature izhaja, da so se s povsem političnimi argumenti spajala tudi ideološka izhodišča socialističnega režima o oblikovanju novega človeka jutrišnjega dne, za katerega bo režim iz nič ustvaril idealno življenjsko okolje.⁶ Iz analiz arhitekturne zgodovine izhaja, da je zlasti arhitekt Edvard Ravnikar pri načrtih za novo mesto pomembno izhajal iz izhodišč modernizma in načel funkcionalističnega mesta, kot jih je mdr. leta 1933 opredelila Atenska listina združenja CIAM.⁷ Mnoga od teh načel so bila v času med obema vojnama v Evropi in po svetu razmeroma pogosto udejanjena oz. upoštevana v obliki novih urbanističnih podvigov, legitimnost v očeh nove jugoslovanske oblasti pa so jim podeljevali urbanistični eksperimenti, ki so sicer križani s sorealistično arhitekturo, neposredno po drugi svetovni vojni vznikali zlasti v Sovjetski zvezi, Bolgariji in na Poljskem.⁸ Tako je bilo mogoče ideološko premiso o novem socialističnem človeku in njegovem življenjskem okolju dovolj oprijemljivo povezati z modernističnih izhodišči in načeli funkcionalističnega mesta, ki so sicer vrh dosegli nekoliko pred časom izgradnje Nove Gorice. To velja še posebej, če ta izhodišča razumemo kot uveljavitev novih principov bivanja za nov čas, kot preseganje starega z novim, kaosa z redom in stihije z načrtovanim razvojem, ki v ospredje sicer postavlja posameznika, a le v ustreznem razmerju do skupnosti; principi torej, ki jih je zagovarjala tudi ideologija socialističnega režima.

Čprav Atenska listina vsebuje razdelek *Dediščina zgodovine* (»Legacy of History«), v katerem dopušča rušenje slumov, zapoveduje pa ohranjanje kvalitetne arhitekturne dediščine, identiteta v dokumentu neposredno ni omenjena. V celoti gledano, pa listina odraža razumevanje identitete, kot je bila obravnavana v modernizmu; ta namreč ni več dana oz. prirojena (kot

---

4 Jure RAMŠAK, *Ab initio. Moderne ideologije in izgradnja novega urbanega prostora: zgodovina, arhitektura in perspektive kulturnega turizma v Novi Gorici in Raši*, Koper 2015, str. 95.

5 Glej zlasti: Tomaž VUGA, *Projekt: Nova Gorica*, Ljubljana 2018; RAMŠAK 2015 (op. 4); Alenka DI BATTISTA, Nova odkritja pri raziskovanju Ravnikarjeve Nove Gorice, *Narodu Gorico novo bomo dali v dar. Ob sedemdesetletnici Nove Gorice*, Nova Gorica 2017, str. 113–117; Alenka DI BATTISTA, Nova odkritja pri raziskovanju Ravnikarjeve Nove Gorice in Trenzevega Velenja, *Zbornik za umetnostno zgodovino*, 47, 2011, str. 322–340.

6 RAMŠAK 2015 (op. 4), str. 29.

7 *Charter of Athens*, https://www.getty.edu/conservation/publications_resources/research_resources/charters/charter04.html (dostop 1 marec 2020).

8 RAMŠAK 2015 (op. 4), str. 31.

je bil to primer vse do konca 19. stoletja), ampak je namesto tega pridobljena, lahko se spreminja, temelji na izpraševanju posameznika, kdo je, kateri skupini pripada, in mogoče jo je tudi spreminjati;⁹ govorimo lahko o poteh, namesto o koreninah identitete (»The routes rather than roots of identity«).¹⁰ Identiteto je posamezniku, pa tudi skupini, torej mogoče zgraditi oz. pripisati, to ugotovitev pa lahko prenesemo tudi oblikovanje identitete Nove Gorice ob njenem nastanku: »... elite [v skladu s svojim interesi – op. a.] s prilagajanjem kolektivnih spominov krčijo lokalno zgodovino in kulturo.«¹¹ Kolektivni spomini so bili torej v tem procesu oblikovani selektivno »od zgoraj«. Raziskave, predvsem v zadnjih dveh desetletjih, pa kažejo na plasti globljega kolektivnega spomina, ki je vezan na zgodovino prostora pred začetkom gradnje mesta.¹² Ti spomini, ki v okolici in zaledju mesta resda nikoli niso ugasnili, se počasi prebijajo v ospredje in terjajo svoje mesto tudi v identiteti samega mesta Nova Gorica. V idealnih okoliščinah so namreč mesta: »...prostori kolektivnih spominov, kjer se lokalne značilnosti in vizije skupne preteklosti povezujejo v zamišljeno prihodnost.«¹³

Da pa bi se kolektivni spomini prostora Nove Gorice skozi čas lahko v celoti in celovito prebili v ospredje, je treba, med drugim, poznati omenjene mehanizme selektivnega oblikovanja kolektivne identitete. Pri tem je ključnega pomena odnos med identiteto in zgodovinopisjem. Tudi tu lahko potegnemo nekaj vzporednic med modernizmom in socializmom. Modernizem razume znanost kot izrazito objektivno,¹⁴ zato tudi modernistično razumevanje zgodovine temelji na prepričanju, da je zgodovinska resnica ena sama, torej obstaja tudi eno samo resnično razumevanje preteklosti, ki ga proizvajajo za to usposobljeni strokovnjaki na podlagi trdno vzpostavljenih metod.¹⁵ Tudi nov socialistični režim je temeljil na eni resnici in objektivnosti, ki jo je določil sam, kar velja tudi za zgodovinsko resnico in interpretacijo preteklosti.¹⁶

---

9 Christopher TILLEY, Identity, Place, Landscape and Heritage, *Journal of Material Culture*, 1–2, 2006, str. 7–26.

10 TILLEY 2006 (op. 9), str. 9.

11 Kevin LOUGHRAN, Urban spaces, city cultures and collective memories, *Routledge international handbook of memory studies* (ur. Anna Lisa Tota in Trever Hagen), New York 2015, str. 204.

12 Na primer: VUGA 2018 (op. 5); Borut KLABJAN, Borders in Arms. Political violence in the North-Eastern Adriatic after the Great War, *Acta Histriae*, 4, 2018, str. 985–1002; Gorazd BAJC, Mateja MATJAŠIČ FRIŠ, Prednosti Italije pri zasedbi Julijske krajine ob koncu prve svetovne vojne, *Acta Histriae*, 3, 2019, str. 513–529.

13 LOUGHRAN 2015 (op. 11), str. 204.

14 Peter J. ATKINS, Modern urban landscapes. Modern cities and city life, *People, Land and Time* (ur. Peter Atkins, Ian Simmons, Brian Roberts), London, New York 1998, str. 197–212.

15 Jonathan FRIEDMAN, The past in the future. History and the politics of Identity, *American Anthropologist* 4, 1992, str. 850.

16 Mateja REŽEK, Usmerjena preteklost: mehanizmi politične in ideološke »kontaminacije« zgodovinopisja v socialistični Sloveniji in Jugoslaviji (1945–1966), *Acta Histriae*, 4, 2014, str. 975.

Zgodovinske okoliščine nastanka Nove Gorice v veliki meri pojasnjujejo, zakaj je identiteta novega mesta temeljila na novosti, na poudarjanju konstrukta o praznem prostoru, kamor naj bi bilo mesto umeščeno, na promociji sposobnosti novega režima za uresničitev urbanističnega podviga, na negovanju spomina na udarniško delo brigadirjev in požrtvovalnost graditeljev novega mesta. Pomembno je bilo vzpostaviti ideološko distanco do obstoječega, ki je v veliki meri ostalo onkraj meje in dokazati, da je mogoče več in bolje. Novi Gorici je bila tako določena identiteta novega, staro pa je bilo prepuščeno pozabi ali, kot pravi zgodovinarka Kaja Širok: »Ohranjanje in vrednotenje spominov neizogibno poteka v tandemu s pozabo, ki je druga plat istega procesa.«¹⁷

Danes vemo, da Nova Gorica še zdaleč ni bila postavljena v prazen prostor.¹⁸ Če se omejimo zgolj na prvo svetovno vojno, je ta prostoru Nove Gorice in okolice zapustila spomin na uničenje in begunce, v materialni obliki pa vrsto vojaških pokopališč in obeležij. Prostor Nove Gorice in okolice je bila namreč središče Soške fronte in čeprav je ta sprožila ena največjih begunskih kriz prve svetovne vojne, samo mesto Nova Gorica o tem molči.¹⁹ Že samo spricho begunske statistike, je to dejstvo presenetljivo.

Evropa na poti («Europe on the move») je sinonim za evropski prostor v času prve svetovne vojne, ko je vojna povzročila množične migracije in ustvarila milijone beguncev.²⁰ Podatki iz različnih dežel kažejo, da lahko govorimo o več kot deset milijonih beguncev, ki so bili razseljeni znotraj posameznih držav ali pa so bežali preko meja.²¹ Največja begunska žarišča prve svetovne vojne so bila Belgija, Francija, Vzhodna Prusija, Baltik, Srbija, Rusija, Otomansko cesarstvo (Armenci) in, za nas najpomembnejše žarišče, Soška fronta. Vojna med Habsburškim cesarstvom in Italijo, ki se je začela 24. maja 1915, je povzročila demografske premike, ki so še posebej vplivali na slovensko prebivalstvo. Obe državi, Kraljevina Italija in Avstro-Ogrska, sta evakuirali prebivalstvo vzdolž na novo vzpostavljene Soške fronte; prebivalstvo desnega brega je bilo izseljeno v Italijo (od tega okoli 12,000 Slovencev), prebivalstvo levega brega pa na Kranjsko (tu jih je ostalo okoli 50,000), Štajersko in Koroško in od tam v begunska taborišča monarhije (okoli 30,000 Slovencev). Naslednji begunski val je področje zajel po 12. soški bitki, imenovani tudi *Čudež pri Kobaridu*, ko je razpadla Soška fronta.²² Begunska ujma ni prizanesla niti Gorici, še več, junija 1915 se je iz mesta izselilo več kot 50 % prebivalstva

17 Kaja ŠIROK, Kolektivni spomin, pričevalec in zgodovina. Diskurzivne konstrukcije preteklosti, *Acta Histriae*, 1–2, 2012, str. 138.

18 Glej: VUGA 2018 (op. 5).

19 Na stisko spominja le spomenik beguncem v Solkanu, kjer so morali zaradi bombardiranj med prvo svetovno vojno vsi krajani, približno 3,000, zapustiti domove.

20 Petra SVOLJŠAK, Begunci – nedokončana zgodba, *Begunci: slovenski begunci s Soške fronte* (ur. Ines Beguš, Marko Klavora), Nova Gorica, Kromberk, 2016, str. 12.

21 Peter GATRELL, *Refugees, International Encycloaedia of the First World War*, <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/refugees> (dostop 1. november 2019).

22 SVOLJŠAK 2016 (op. 20), str. 15–16.

(15,000), po italijanski zasedbi mesta (9. avgusta 1916) in 12. soški ofenzivi (24. – 27. oktobra 1917) pa je v mestu ostalo dobesedno nekaj desetih prebivalcev.²³ Številke kažejo, da se je prostor, ki ga obravnavamo, soočil z velikanski materialnim uničenjem in hudo begunsko krizo, kar, nenazadnje, potrjujejo tudi upodobitve umetnikov (mdr. ciklus *Begunci* Frana Tratnika, upodobitve razrušenega Tolmina in Gorice).

Naslednji primer, ki priča o tem, da spomin na prvo svetovno vojno ne biva v mestu Nova Gorica oz. še bolj o selektivnem zgodovinoписju, je poslikava Slavka Pengova v *Zeleni dvorani* občinske stavbe v Novi Gorici, ki je bila dokončana leta 1952. Namen poslikave je vizualni prikaz zgodovine Primorske in velja za enega redkih primerov zgodovinskega slikarstva v slovenski umetnosti.²⁴ Na poslikavi pa prizori, ki bi bili neposredno povezavi s prvo svetovno vojno, niso upodobljeni. Kljub temu, da bi lahko upodobitev Simona Gregorčiča posredno povezali tudi s prvo svetovno vojno – npr. upodobitve na razglednicah serije *Vojska v slikah*²⁵ – in da bi upodobitev apokaliptičnega jezdeca, ki na poslikavi predstavlja poosebljeno zlo fašizma,²⁶ lahko povezali tudi z apokaliptičnim jezdecem, ki prinaša vojno, oz. da bi jo lahko razumeli tudi tako, da je bil fašizem posledica vojne, je odsotnost neposredne likovne navezave na prvo svetovno vojno opazna. Kar je na prvi pogled presenetljivo, po drugi strani pa ne le razumevanje okoliščin nastanka poslikave, ampak tudi podrobnejši razmislek o zgodovinoписju nudi podlago za razumevanje tega dejstva. Umetnostna zgodovinarica Katarina Mohar, ki je analizirala poslikavo, izpostavlja, da je moral avtor poslikavo zasnovati v skladu s takratno politično interpretacijo zgodovinskega razvoja na tem ozemlju in s propagandnimi nameni nove oblasti, pri čemer je šlo zlasti za povečevanje učinkovitosti nove družbene ureditve in prikazovanje preteklosti v skladu z ideološko zaznamovanim zgodovinoписjem.²⁷ Slednje je bilo zato selektivno in je sledilo partijskemu ideološko-političnemu programu.²⁸ Zgodovinoписje se je moralo po diktatu oblasti osredotočati predvsem na novejšo in sodobno zgodovino, zlasti na obdobje med obema vojnoma ter na čas druge svetovne vojne in narodnoosvobodilni boj.²⁹ Kar zadeva starejšo zgodovino, je socialistično zgodovinoписje mdr. močno poudarjalo kmečke upore, »kot edine zgodovinske dogodke, ki se morejo po vztrajnosti in junaštvu ljudstva primerjati z narodnoosvobodilno vojno,«³⁰ usmeritev, ki jo odseva tudi Pengovova freska. Prva svetovna vojna, ki jo je slovenski prostor preživiljal na strani centralnih sil, kot del takrat že močno načete Habsburške monarhije, v zgodovinoписju socialistične Slovenije

23 SVOLJŠAK 2016 (op. 20), str. 15-16.

24 Alenka DI BATTISTA in Katarina MOHAR, *Občinska stavba v Novi Gorici*. Ljubljana, 2019, str. 29–53.

25 Janez J. ŠVAJNCER, *Vojska v slikah. Slovenske vojne razglednice v 1. svetovni vojni*. Zbirka Miloša Mikoliča in Miomirja Križaja, Logatec 2015.

26 DI BATTISTA in MOHAR 2019 (op. 24), str. 49.

27 DI BATTISTA in MOHAR 2019 (op. 24), str. 29–53.

28 REŽEK 2014 (op. 16), str. 971–992.

29 REŽEK 2014 (op. 16), str. 975.

30 DI BATTISTA in MOHAR 2019 (op. 24), str. 47.

ni našla vidnejšega mesta. To, ne nazadnje, dokazujejo še vedno trdovratne delitve slovenske zgodovine 20. stoletja na zgodovino do leta 1918, ki hkrati zajema domala vsa starejša obdobja, in nato na zgodovino med vojnoma, na čas druge svetovne vojne in na čas po vojni; 20. stoletje se je torej v zgodovino pisju nekdanje države zares začelo šele po letu 1918.

Na Primorskem je odnos do prve svetovne vojne še dodatno zapleten. Do prve svetovne vojne je bilo vse ozemlje Primorske, tudi Trst, del Avstro-Ogrske monarhije. Z njenim razpadom, ki ga je neposredno povzročil razvoj dogodkov prve svetovne vojne, se je ozemlje Primorske začelo travmatično obdobje fašističnega nasilja, raznarodovanje in italianizacije ter kolonizacije. Italija je svojo prevlado na tem ozemlju dokazovala tudi s privzajanjem spomina na prvo svetovno vojno in padle, kar dokazujeta med drugim monumentalni kostnici v Sredipolju in na Oslavju. Na levem bregu Soče pa je spomin na prvo svetovno vojno zamrznil. Vojaška pokopališča so ostajala zapuščena, obeležja so propadala, dokler ni pred približno dvema desetletjema zgodovino pisje obudilo spomina na prvo svetovno vojno, kar se je ob 100-letnici konca vojne še dodatno okrepilo. Po drugi strani pa sta tako socialistična oblast kot tudi italijanska stran to obdobje razlagali vsaka po svoje, kar je mogoče, med drugim, razbrati tudi iz učbenikov.³¹ Freska Slavka Pengova je tako logična upodobitev ne le uradnega zgodovino pisja, ampak tudi spomina prostora v času nastanka poslikave.

Toda identiteta je proces. Postmodernizem je vprašanje identitete močno razprl in razrahljal in jo razume kot nenehno gibanje in iskanje ter se pri tem odmika od kakršnekoli določenosti, fiksacije.³² To ni ostalo brez odmeva tudi v novo zgrajenih socialističnih mestih, ki so še posebej po padcu berlinskega zidu 1989, ko je zgodovinski razvoj povzročil korenite spremembe politične krajine, začela pospešeno iskati nove točke oprijema identitete:

Vprašanje, kaj storiti z ostalinami »matičnih režimov«, pa je verjetno najbolj prisotno v novozgrajenih mestih, kjer celotna urbana struktura izziva deljeni spomin in postavlja pred njihove prebivalce in oblasti dilemo, kakšno podobo (»city-branding«) si nadeti pred obiskovalci. Tovrstno identitetno vprašanje se najbolj očitno odpira v nekdanjih socialističnih planiranih naseljih...³³

---

31 O zgodovino pisju tako na slovenski kot italijanski strani in učbenikih več: Mateja REŽEK, Obmejni fašizem in antifaašizem v slovenskih zgodovinskih učbenikih od konca druge svetovne vojne do danes, *Acta Histriae*, 4, 2016, str. 905–918; Branko MARUŠIČ, Slovensko zgodovino pisje 20. stoletja o slovensko-italijanskem obmejnem območju in o njegovih mejah, *Acta Histriae*, 3, 2012, str. 307–320; Rolf WÖRSDÖRFER, L'Alto Adriatico tra ottocento e novecento parametri storiografici, *Acta Histriae*, 3, 2012, str. 335–350; Raoul PUPO, La piú recente storiografia italiana di frontiera. Alcune questioni interpretative, *Acta Histriae*, 3, 2012, str. 293–306; Egon PELIKAN, Zgodovino pisje ob slovensko-italijanski meji, *Acta Histriae*, 3, 2012, str. 281–292; Marta VERGINELLA, Asimmetrie, malintesi e sguardi speculari. Da una storia etnocentrica ad una storia plurale e congiunta della regione Alto-Adriatiche, *Acta Histriae*, 3, 2012, str. 321–334; Marta VERGINELLA, O zgodovino pisju dihotomije mesta in podeželja, *Acta histriae*, 3, 2017, str. 457–472.

32 TILLEY 2006 (op. 9), str. 10.

33 RAMŠAK 2015 (op. 4), str. 14.

Ta iskanja je dodatno spodbudil razvoj turizma, še posebej kulturnega turizma, ki postaja ena najmočnejših gospodarskih panog,³⁴ in ponuja široke možnosti razvoja. V zadnjih 15 letih se tako razvija področje, imenovano trženje mesta (»city-brandig«), ki se v prvi vrsti veže na to, na kakšen način bi se mesta rada predstavila turistom in obiskovalcem, vendar hkrati pomeni tudi mnogo več in je tesno povezano s tem, kako svoje mesto in prostor v katerem bivajo, vidijo prebivalci sami: »Trženje mesta pomeni razumevanje, oblikovanje, vplivanje in upravljanje podobe, za katero mesta želijo, da jo občudujejo in prepoznajo tako tuji obiskovalci kot domačini.«³⁵

Nova Gorica priložnosti zagotovo prepoznava, mdr. tudi s široko paleto aktivnost ob 70-letnici ustanovitve mesta in s kandidaturo za *Evropsko prestolnico kulture 2025*,³⁶ kar je oboje prineslo številna nova spoznanja, tudi ali pa predvsem glede zgodovine in identitete mesta in prostora, torej oblikovanja »city-brandinga«. Novi spomeniki, povezani s prvo svetovno vojno v okolici mesta (npr. spomenik generalu Svetozarju Borojeviću pl. Bojna, poveljniku avstro-ogrskih sil na soški fronti na Prevali, odkrit leta 2016, spomenik, posvečen slovenskim žrtvam Soške fronte na Doberdolu, ki je bil prav tako odkrit leta 2016), prenove do nedavnega opuščeni in propadajoči spomenikov, kažejo na večje zavedanje o pomenu dediščine prve svetovne vojne na tem prostoru. Prizadevanja Nove Gorice za oblikovanje nove identitete segajo vse globlje v zgodovino, pa tudi vse širše v prostor in kažejo na ponovno tkanje historične niti časa in prostora, na preseganje ločnice med mestom in zaledjem in na stapljanje zgodovine, ki jo nosi po eno strani mesto, po drugi strani pa okolica (na primer zamisli o somestju). Na ta način tudi spomin na prvo svetovno vojno simbolno vse glasneje vstopa v prostor mesta.

---

34 Kulturni turizem ima 40 % delež v evropskem turizmu. Štirje od desetih turistov izberejo destinacijo na podlagi kulturne ponudbe. *Cultural tourism*, https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/cultural_en (dostop 1. marec 2020).

35 *City Branding is not about the logo*, <https://www.europeancitiesmarketing.com/city-branding-is-not-about-the-logo/> (dostop 1 marec 2020).

36 *Kandidatura za EPK 2025 Nova Gorica – Gorizia*, <https://www.go2025.eu/> (dostop 1. marec 2020).

Legacy of the First World War and Identity of Nova Gorica

Summary

The territory of present day Nova Gorica and its surrounding experienced the First World War in all its dimensions. The fringes and hinterland of Nova Gorica preserve many memories of the war, such as war cemeteries, memorials and monuments. However, there are no war memorials and/or monuments in the modernist town itself. Why is that so? Even though the reasons might at first sight be evident due to the political decision to build a new city after the Second World War, due to its modernist design, and due to history of fascism that followed the First World War, exploration of this complex topic should embrace additional aspects of various research fields in order to gain even deeper understanding of this phenomenon. It must therefore necessarily interfere with both the analysis of historiography and the theories of collective memory and identity, and, last but not least, with considerations on the so-called City Branding. Although such a comprehensive analysis by far exceeds the scope of this paper, some reflections upon the topic are given, focusing primarily on defining the legacy of the First World War in the multifaceted process of contemporary Nova Gorica identity formation. This was done by compilation of the most recent historiographical, art historical, heritage and sociological studies and by the analysis of selected case studies, representing the presence/absence of memory on the First World War.